

הרב משה סתיו שלימ"א

בדרך ברכת הפסח - פטר את של זבח

המשנה (פסחים קכ"א) צריך ברכת הפסח פטר את של זבח את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל עקיבא אומר לא זו פוטרת את זו ללא זו פוטרת את זו".

ובגמרא מבואר טעם מחלוקתם לדברי רישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולכן קרבן פסח כולל שלמים דאם היה משווה עבודתם לפסח היה יוצא ידי"ח אבל לא להיפך דאם היה זורק דם הפסח לא היה יוצא ידי"ח) ואלו לרעיק לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה.

הרי שלרעיק אם נתן דם השלמים בשפיכה לא יצא ידי"ח וכן מבואר בזבחים דף לו. 'לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך סבר לה כרע"ק" וכו' מבואר דהברייתא המלמדת שיצא ידי"ח בשפיכה דלא כרע"ק.

ואיכ תמוהים דברי הרמב"ם שפסק במשנה בפסחים כדברי רע"ק (פי"ח מהלכות חו"מ הל"ז) ומאידך פסק שכל הניתנין בזריקה שניתנו בשפיכה יצא (פי"ב מהלכות פסוהמ"ק הל"ב).

והנה בעצם דין קרבן פסח שדינו בשפיכה לכאורה תלוי בפלוגתא שבגמ' (זבחים נו: נו:).

נלמד דין מתן זמים בפסח מבכור שטעוניתן דם אחד על היסוד ובארה הגמרא שזו שיטת רבי יוסי הגלילי אמנם בסוגיא בדף ל"ז עא מבואר שלמדים מתן דם במעשר ופסח מהפסוק "ודם זבחיך ישפך".

והנה הרמב"ם פסק כריה"צ כן מבואר בפירוש המשנה בסוף פי"ה דזבחים וכן בפ"ה מהלכות מעה"ק הל"ז וזה לשונו: מבכור והמעשר והפסח דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיכה כנגד היסוד וכו' ומניין... שהרי נאמר בבכורות דמם תזרוק מפי השמועה למדנו שהוא הדין במעשר ובפסח", ועל פי זה מיושבות הסוגיות דדווקא לריש שלמד מתן דם פסח "ומדם זבחיך ישפך" ס"ל דזריקה בכלל שפיכה אמנם רע"ק ס"ל כריה"צ שלמד מתן דם בפסח מבכור וא"צ אף שפסק להלכה הלימוד מ"דם זבחיך ישפך" לענין שמהני בדיעבד דס"ל לרמב"ם דאין הכרח שאם מהני שפיכה בדיעבד שיחשב כאותו סוג עבודה.

ולכן ס"ל לרמב"ם שאף ששפיכה בדיעבד מהני אבל מתן דם פסח לא הוי "שפיכה" אלא מתנה ולא כלול זה בזה ורק אם למדים מתן דם פסח משפיכה שייך להשוותם. אלא דא"כ צריך לבאר הסוגיא בזבחים שקשרה את שני העניינים ונלע"ד לבאר בהקדם הסוגיא: יתנו רבנן מנין לניתנין על מזבח החיצון שנתנו במתנה אחת שכיפר ת"ל "ודם זבחיך ישפך" וע"ז מקשה הגמרא וכי להכי הוא דאתי וכו' ובהמשך מביא לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שניתנין בשפיכה וכו' ודחו כרע"ק מבואר דכדי ללמוד מהפסוק דין מתנה אחת צריך שהפסוק יהיה מיותר רק ללימוד זה ממילא העמדנו את הברייתא כרע"ק שחולק על דין שפיכה אמנם למסקנא דין מתנה אחת נלמד ממקו"א ודין מתן דם בפסח נלמד מבכור איכ הפסוק "ודם זבחיך ישפך" שאר מיותר ואפשר ללמוד מזה לשפיכה שמהני בדיעבד וממילא אין הכרח לבאר בדעת רע"ק שחולק על דין זה.

ובידוע דרך הרמ"ם לפסוק כפשט סוגיית במקומה במיוחד אי הוי סתם משנה ולא לדחות מכח הנחה שהובאה בגמרא דרך קושיא ותירוץ ולכן פסק כרע"ק לפי הכלל מחלוקת רע"ק וחבירו הלכה כרע"ק וכן פסק כסתם משנה בהלכה שמקור דין מתן דם בפסח היא מבכור ולכן קרינן ליה מתנה ולא שפיכה צבאין חולק ברור פסק ששפיכה במקום זריקה מהני.

אלא קציע מנלן לרמ"ם שמתן דם בשפיכה ולא בזריקה אם לא למדים מ"דס זבחיך ישפך" ובחידושי הגרי"ז באר בשם הגח"ח דאין חילוק מהותי בין זריקה לשפיכה אלא בכל גדר השפיכה שאין יותר ממתנה אחת בלא חילוק מקום ומתנות יעיש אלא דא"כ צע הגמרא בפסחים שמחלקת בין זריקה לשפיכה.

ולבאר הענין נקדים דהנה הקרבנות נחלקו לארבעה סוגים שכל אחד מהם נמנה כמצוות עשה בפני"ע חטאת ואשם עולה ושלמים ואף שיש סוגים שונים בכאוי"א מהם נחשבים כארבע סוגים עיקריים ונמנים כארבע מצוות מלבד זאת יש חיוב להביא סוגי הקרבנות במצבים שונים למשל המחויב עולה מאיזה טעם שיהיה הרי שיש חייב על האדם להביא העולה לשם חיובו ומלבד זאת מצווים הכהנים בסדר העבודה של הקרבן ויתכן מצב של הפרדה בין שתי המצוות כגון השוחט קרבן עולה או אשם שלא לשמו הקרבן כשר וקרב ככל סדר הקרבנות אבל הבעלין לא קיימו מצוותם וכן יתכן להפך כגון הזורק את הדם על היסוד הקרבן נתקבל והבעלים יצאו ידי"ח אמנם אין הבשר מותר באכילה היות ונעשה שלא כדינו.

ובכל קרבן חיוב הבעלים הוא הבאת הקרבן ודיני עבודתו והלכותיו נובעים מחלות שם קרבן עליו כאשר אין הבדל מה סיבת החיוב לדוגמא יכול אדם להתחייב עולה מדין מצורע מדין יולדת או מדין ראייה ונדבה אין זה משנה בצורת הקרבת העולה ולא בשם העולה וכל דינה וכן בשאר הקרבנות.

יוצא מגדר זה הנם שלושה קרבנות צאמת אין להם שם קרבנות אלא בשיתוף השם כמו שיבואר) שיסוד חיובם אינו קרבן אלא מצווה מיוחדת בכאוי"א דהיינו בבכור יסוד דינו מתני"כ אלא שהכהן צריך לאוכלו בקדושה וכן מעשר בהמה יסוד דינו הנו חיוב מצוות מע"ב לאוכלו בירושלים בקדושה אלא שגדר הקדושה שבו נותן לה דין קרבן וכן הוא בקופ שיסוד דינו לשחוט כבש לשם פסח ולאוכלו אלא שיש לו תורת קרבן ומצ"ט צריך לימוד מיוחד בגמרא לחדש כל דיני קרבן בשלושת אלה שאינם נכללים בגדרי הקרבנות הידועים ודברים אלה מבוארים ברמב"ם בפי"ה סוף פ"ה בזבחים ותו"ד ששלושת אלה אינם נחשבים בכלל קרבן שלמים או איזה קרבן אחר אלא סוגים מיוחדים בפני"ע יעו"ש.

ואגב אורחא נלע"ד שביסוד זה מבוארים עניינים רבים בהל' קו"פ:

א. לשון הרמב"ם פ"א מהל' קו"פ: אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כאשר הקדשים" וצ"ע מה

השוני מקרבן רגיל (לשון הרמב"ם שם משמע כאלו יש לאו מיוחד של קו"פ לשוחטו מחוץ לעזרה

ואין זה כך אלא שמביא הרמב"ם פסוק זה להוכיח שדין הפסח כשאר קודשים).

ב. הרמב"ם פ"ז מהלכות ביהמ"ק הלי"א: הפסח ששחטו במחשבת שינוי בשם וכו' בין ששינהו

לשם חולין פסול", וצ"ע מש מחטאת שמשנה לשם חולין כשר ולא עלה לבעלים וצ"ל שבקו"פ

אין מציאות שכשר אם לא עלה לבעלים דבשאר קורבנות אף שהבעלים לא יצאו ידי"ח ולא קיימו

מצוותם הקרבן בעצמו כשר ונשארה מצוות הקרבתו אמנם בקו"פ אין דין קורבן בפני"ע.

במשנה פסחים ע"א פסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה",

בפשטות הכוונה שיעקר המטרה שיאכל ואי לא הרי שחסרה עיקר מצוותו אמנם צ"ע דהרי אכילה לא

מעכבא אולם רש"י באר פשנצטווה עיקר פסח לאכילה נצטווה דכתיב לפי אכלו הרי שזה גדר חיוב

הקרבן אפ בהכרח שההיתר להביאו בטומאה כולל אכילתו ואפ אפילו שאין לדמות דין זריקת הדם

והקטרת אימורים בפסח לשאר קרבנות דבכל קרבנות מצוות סדר עשיית הקרבן מחייב עבודות הדם והקטרה ונאמרו גדרים במצוות אלו אמנם בפסח (וכן בכור ומעשר בהמה) נאמר בהם רק חיוב הקרבה, דהיינו ניתן להם דין קדושה המקבילה לשלמים וממילא חייבים בהקרבה אבל אין מצוות עשיית הקרבן. לשהחילוק בין מתנה לשפיכה שמתנה ביאורה מעשה מוגדר במקום וצורה ואלו שפיכה יסוד דינה שיגיע הדם למזבח ועצם הגעת הדם מהווה גמר הקרבתו והכשירו של הקרבן לאכילת הבשר והקטרת האימורים ולכן הגדיר הרמב"ם מתנה אחת כשפיכה היות ואין שום הקפדה על המקום אלא שיהיה כנגד היסוד ותו לא.